

Patrick Russil

Egyházzeneoktatás Angliában

Az egyházzene állapota Angliában, általánosságban szólva, minőségében is, stílusában is vegyes. Miközben a hivatásos zenei alkalmazottak száma folyamatosan csökken,

Patrick Russil a londoni Királyi Zeneakadémia tanszékvezető professzora. Az alábbi írást az V. Magyar Egyházzenei Kongresszuson olvasta föl 2001. március 16-án.

a liturgiai és zenei stílusok spektruma egyre tágabb, hozzáértve a „popzenei” kifejezés aggasztó elfogadását is. Ugyanakkor azon központok színvonala és tekintélye, melyek a zene fejlesztését a hagyományos liturgiai keretek között folytatják, egyre emelkedik. E téren éppen a terjeszkedés fontos tendenciája észlelhető. A jelen bemutatásban az Anglia műzenei hagyományán belüli nevelésre összpontosítok, különösen a graduális és a posztgraduális szintekre.

Az első, amit hangsúlyozni kell, hogy a katedrálisok, régi egyetemek és templomok folyamatos és erős egyházzenei hagyományai ellenére Angliában nincs egy mindent átfogó és egységes nevelési és minősítési rendszer. Ez a tény magyarázatra szorul. A művészi zene hagyományára való nevelés évszázadok óta túlnyomórészt az intenzív gyakorlati tapasztalatra épül. Megkezdődik már a 8 éves korban a gyermek „koriszter”-ekkel (chorister), akik a napi szolgálatban rendszeresen együtt énekelnek a hivatásos énekes férfiakkal. Az elmúlt években egy sor régi székesegyház a tapasztalatszerzés lehetőségét leányoknak is megnyitotta, amikor a fiúkorússal párhuzamosan leánykorússokat szervezett. Továbbmelve: sok katedrális, londoni plébániatemplom és egyetemi kápolna ajánl fel énekesi ösztöndíjat fiatal egyetemistáknak (változatos lehetőségekkel mind férfiaknak, mind nőknek) és ugyanígy fiatal orgonistáknak is. A zenei tapasztalatszerzés itt a zenélés hivatásos standardja szerint történik, rendszerint egy mester gyakorlati irányítása alatt. Meg kell azonban jegyezni, hogy ez a rendszer nem ad gyakorlati felkészítést leendő karvezetőknek, legfeljebb azzal, hogy e munka megfigyelését lehetővé teszi. E rendszernek nagy erénye, hogy a) ösztönzést ad a biztos lapról olvasás és muzikalitás elsajátítására; b) a fiatal muzsikusz észlelheti, hogy az őt körülvevő társadalom milyen igényt támaszt a zene istentiszteleti szerepe iránt; és c) lehetővé teszi egy általánosan elfogadott és megértett kórusstílus, kórusfegyelem és kórusrepertoár átvételét.

Még ha egy fiatal énekesnek vagy orgonistának nem is adatik meg, hogy e rendszerben gyermekkorától részt vegyen, a rendszer mégis mély hatást tesz rá azon sokféle út révén, ahogy ez az egyházzene átjárja az egész angol zeneéletet (hetenkénti rádiós istentisztelet, a világi zeneélettel való kapcsolatok, hanglemezpiac, különösen a régizene előadása, egyetemi kulturális élet). Sok tehetséges fiatal léphet be e rendszerbe annak különféle fokain.

Fölmérhetetlen hatást tesznek az ambiciózus és befogadóképz fiatal zenészekre az intézmények és egyének szereplései (olyanoké, mint például a cam-

bridge-i King's College kórus, a Tallis Scholarsé, vagy kórusvezetők, orgonisták, mint Stephen Cleobury, John Scott, James O'Donell). Én magam e rendszerbe 19 éves koromban léptem be, mikor az oxfordi New College orgonista-növendéke lettem, s játszhattam a középkori kollégiumi kápolna naponkénti vesperásán, melyet a kollégium kórusiskolájában nevelődő fiúkar, hivatásos férfiak, s őket segítő fiatalemberek, studensek énekeltek. Mindez Dr., illetve most Sir David Lumsden zeneigazgató irányításával történt. Az anglikán egyház liturgiájának szilárd keretén belül a repertoár a középkortól a jelenkorig terjedt, s kiemelt hangsúlyt kapott a XVI. századi polifónia. Az orgonajátékon felül segítettem a kisfiúk zenei „edzésében”. A kórust csak ritkán, a zeneigazgató távollétében vezényelhettem, és ehhez nem kaptam semmi egyéni előkészítést.

Ezzel egy időben az oxfordi zenei fakultáson nyertem elméleti oktatást. Ez egyetemi jellegű volt, s nem gyakorlati. Orgonistaként a hivatalos minősítésem a Royal College of Organists diplomája volt: ez az intézmény lehetőséget ad diplomavizsga letételére, de nem kínál rendszeres tanítást. A vizsgáztatók többségükben székesegyházi orgonisták az ország minden vidékéről.

A leendő székesegyházi orgonisták és zeneigazgatók számára a tipikus oktatási útvonal ez: intenzív napi gyakorlat egy egyetemi kápolnában, az általános zenei fokozat megszerzése és a Royal College of Organists diplomája. Ezt többnyire egy olyan periódus követi, melyben segédorgonisták és zeneigazgatók lesznek egy katedrálisban vagy nagyobb templomban. Sok angliai székesegyházi orgonista már 30 éves kora előtt megkapja valahol első zeneigazgatói kinevezését.

Néhány éve már fiatal nőknek is van lehetőségük arra, hogy énekes ösztöndíjat kapjanak az egyetemeken. Azóta, hogy a közelmúltban egyes katedrálisokban bevezették a leánykórusok működését is, megnőtt az igény arra, hogy a zenei állást betöltők között nők is legyenek. Ma már két ősi angol katedrális alkalmaz fiatal, dinamikus segédorgonista-nőt, s nem kétséges, hogy idővel lesznek női zeneigazgatók is egy-egy katedrálisban.

Ha Önök azt gondolnák, hogy e rendszer csak az anglikán egyházra érvényes, világossá kell tennem, hogy már sok évtizede a legkülönbébb felekezetek muzsikusi is bekapcsolódtak ebbe a szisztémába. Én katolikus vagyok, de mint mondtam, neveltetésemet még egyetemi éveimben ezzel a módszerrel kaptam. A felekezetközi megközelítés eredményét néhány példával szemléltetem: James O'Donell, mint én magam is, született katolikus. Ösztöndíjas orgonista éveit az anglikán liturgia szerint Cambridge-ben végezte, azután a londoni katolikus Westminster katedrálisban lett első segédorgonista, később pedig zeneigazgató. Múlt évben a katolikus katedrálisból átment az anglikán Westminster apátságba, ugyanakkor a katolikus Westminster katedrális segédkarnagya egy anglikán zenész.

Habár nagy erősségei vannak e rendszernek, kitűnnek gyengeségei is. A karvezetés és a hangképzés terén nincs rendszeres oktatás. A liturgiai és teológiai ismeretek elsajátítása nem egyetemi keretek között történik. Az ökumenikus szempontokat a képzésben hallgatólagosan bennértjük, és manapság az egyházzenei repertoár a nagy angliai templomokban igen széles választékkal él.

(Tudom, hogy a stílusegység hiánya sokakat bosszant, de az angol és latin nyelvű kórusrepertoárban a legkülönbözőbb zeneszerzői iskolákat szívesen látják, már csak a változatosság kedvéért is.)

Hol lépnek be a konzervatóriumok e képbe? A két legfontosabb londoni konzervatórium: a Royal Academy of Music (a világ második legrégebb konzervatóriuma, melyet 1822-ben alapítottak) és a Royal College of Music (ezt az 1880-as években alapították). A közelmúltig a konzervatóriumokban csak egyéves kurzus létezett orgonisták és énekesek számára, azzal a céllal, hogy őket további egyetemi tanulmányokra felkészítsék. Más hallgatók, akik nem voltak alkalmasak magasabb, elméleti jellegű egyetemi tanulmányokra, de mint hangszerjátékosok ígéretesnek látszottak, hosszabb, 3 éves kurzusokat vehettek fel. 1985 óta ez a rendszer, részben nevelési, részben anyagi okok miatt, megváltozott.

Amint a felsőoktatás költségei emelkedtek, az előadóművészet technikai követelményei növekedtek, ugyanakkor könnyebb lett támogatást szerezni a posztgraduális tanulmányokhoz, a hallgatók egyre inkább sürgették, hogy a konzervatóriumokban posztgraduális kurzusokat vehessenek fel. A két londoni konzervatórium meglehetősen kis létszámmal dolgozik, mindkettőben körülbelül 650 hallgató tanul. Mindkettőben sok a külföldi ösztöndíjas, 400 hallgató jött Angliából és az Európai Unió más országaiból, a többi a világ sok más országából. Az oktatás elsődleges célja a magas technikai és előadóművészeti készség megadása. Ugyanakkor az Akadémia 1999 szeptembere óta a Londoni Egyetem teljes jogú tagja, és jogosult előadóművészeti fokozatokat adni. Ez azt jelenti, hogy egy jól gondosan tervezett egyensúlyt kell megvalósítani az előadóművészet és az egyetemi jellegű alapozás között. A posztgraduális hallgatók száma növekedőben van mindkét konzervatóriumban, s mindkettő lépéseket tett arra, hogy magisteri és doktori minősítést adjon előadóművészetben.

Engem 1987-ben hívott meg az Akadémia, hogy —először egy brit konzervatóriumban— egyházzenei tanszakot indítsak. Ez eredetileg úgy működött, hogy az Akadémia bármely, előzőleg más szakra bejutott hallgatója bizonyos egyházzenei tárgyakat, kurzusokat is fölvehetett. Természetesen ezeket a választható kurzusokra (mint karvezetés, liturgiaelmélet és -gyakorlat, liturgikus zeneszerzés, repertoárismeret, pasztorális tanulmányok) elsősorban orgonisták és énekesek jártak. Hivatalosan nem voltak egyházzenehallgatóink, s elsődiplomás szakként nem lehetett az egyházzenét fölvenni.

Az elsődiplomás és a posztgraduális képzés előtérbe kerülése 1997-ben stratégiai változást eredményezett. Ekkor vettek fel először az Akadémiára, igaz, csak posztgraduális szintre egyházzenezakos hallgatókat, szervezetileg a karvezetésszakkal összehangolva. A brit zenei képzésben a karvezetés korábban hiányzott, s bármily hihetetlen, egyetlen brit konzervatórium vagy egyetem sem nyitott ilyen szakot. Persze, orgonisták, énekesek, zeneszerzők számára volt lehetőség posztgraduális tanulmányokra az Akadémián is, másutt is.

Mínthogy az én akadémiai egyházzenetanszakom már jól megalapozott helyet szerzett magának, úgy érezték, a karvezetésszak az egyházzene keretén

belül kaphat szilárd helyet az intézményben, annál inkább, hiszen Angliában és különösen Londonban az egyházzene gazdag kínálatot tud nyújtani a karvezetőknek. Most indította el karvezetéskurzusát a Royal College of Music is, de ez tágabban alapozott, stilisztikai és funkcionális specifikáció nélkül.

A posztgraduális karvezetés felvételi kerete szerény. A kurzus kétéves; általában 2–3 hallgatót veszünk fel évente; az összlétszám 4–6. A kurzust befejezve a hallgatók magister-fokozatot nyernek. Összehasonlításképpen: az Akadémia zenekari karmesteri szakán évente 2 hallgatót vesznek fel a 3 éves kurzusra, a létszám tehát szintén 6. Éppen a jövő héten lesznek a következő tanévre szóló felvételi vizsgák, s úgy látom 1 vagy 2 hallgatót fogunk felvenni, akikhez hozzájön még egy amerikai, aki már korábban biztosította helyét. 8 jelentkezőn van (Angliából, az USA-ból, Kanadából, Francia- és Németországból).

Előadásomhoz mellékelem két hallgató tanrendjét, mégpedig egy első- és egy másodévesét. Az elsőéves korábban orgonaszakos volt az oxfordi egyetemen, és az Oxfordi Kamarakórust vezényelte. Most az egyik legnagyobb londoni metódista templom zeneigazgatója (maga anglikán). A másik orgonaszakos hallgató, és egyben segédorgonista volt Oxford leghíresebb kollégiumában, a Magdalen College-ban, s naponként játszott a fiú-férfikar által énekelt istentiszteleteken. Már kitűnő orgonistaként szükségét érezte, hogy karvezetői készségét fejlessze és liturgiai ismereteit gyarapítsa. Az Akadémia végzésével párhuzamosan egy éve a Westminster-székesegyház tanuló orgonistája. Ez évben az akadémiai magister-fokozat megszerzésével egyidejűleg a Chapel Royal (a királynő magánkápolnája a londoni St. James-palotában) segédorgonistájává nevezték ki.

A két hallgató karvezetői és technikai tanulmányait személyre szabottan terveztük meg képességeik, szükségleteik és karakterük figyelembevételével, de képzésük szilárd közös stilisztikai háttere az angol egyházzenei repertoár és az egyetemes európai latin repertoár. A szláv és német repertoárból csak válogatva adunk feladatot, s hasonlóképpen a világi kamarakórus-anyagból. A repertoárlista azonban nincs tételesen kijelölve.

Az egyházzenehez kapcsolódó tanulmányok átnyúlnak más területekre, de teljességre nem törekszünk. A kurzus egyik sajátossága, hogy időt ad a hallgatónak saját, tanár által nem ellenőrzött tanulmányokra és önfejlesztésre, amint ez mindig is jellemezte a posztgraduális képzést Angliában. E tanulmányokat olyan osztályokban végzik, melyeket fakultatív óráként az Akadémia más hallgatói is felvehetnek. Az első év a gregorián énekre koncentrál, a liturgiával összefüggésben, s kitekintéssel azokra a műzenei és népzenei jelenségekre, melyek a gregoriánból fejlődtek ki. Itt mind a korálirodalom, mind a jelenkori kóruszene szóba kerül. A második éves kurzus, „Reform és hagyomány”, Brucknertől a jelenkorig tekinti át az egyházzene történetét, esettanulmányokat végezve az alkotó zeneszerzés, a hagyományos liturgikus zene és a mai liturgikus feltételek egymásra hatásáról.

A kurzusok alkalmat adnak kutatásra is, különösen olyanokra, melyek összefüggenek a kurzusok előadóművészi produktumaival. Például a másod-

éves hallgató, Nicholas Shaw Astorga Stabat Mater-ével kapcsolatban végez kutatást; e műnek egy fontos forrása a Royal Academy of Music tulajdonában van. Az elsőéves hallgató (Matt Berry) egy kevésbé ismert oxfordi zeneszerző, Edmund Rubbra (1901–1986) egyházzenei kórusmuzsikájával foglalkozik. De a teljes időben végzett, intenzív egyházzenei kutatómunka, különösen, ha történeti jellegű, továbbra is valamely kiválasztott egyetemre marad, már csak a szakértő professzorokkal való találkozás érdekében is. Például a Salisbury-rítus tanulmányozását legjobban az exeteri egyetemen lehet végezni, melynek professzora, Nick Sandon a legnagyobb tekintélyek egyike Angliában.

Az akadémiai kurzus többi eleme, azt hiszem, magától értetődik. Mint láthatjuk, jellemzi azt a hivatásos, gyakorlati egyházzenei tereppel való közeli kapcsolat. S ez marad a felsőfokon is az angliai egyházzene alapvető meghatározója. Gyakran felteszik a kérdést, hogy fenn tud-e tartani Anglia —és egyáltalán igényli-e— egy olyan teljesen integrált általános és szakoktatási struktúra felépítését, mint ami Németországban, Skandináviában létezik. Az ilyen irányú kísérletek mindig rövid életűek voltak. Ennek okai mélyen fekvők és összetettek, szívesen kifejténém őket, de az idő ezt már nem engedi.

Egyházzene – karvezetés kétéves kurzus

I. év: Matt Berry (1. posztgraduális osztály)

egyéni órák:	20 %
<i>heti órák:</i>	
karvezetés főtárgy (technika), 1 ½ óra	80 %
énektechnika: David Lowe ½ óra	10 %
<i>kapcsolódó heti órák:</i>	
vezényléstechnika (Denise Ham osztályában)	
hallásképzés (haladó, Ruth Byrchmore)	10 %
közös órák a tanszakon	20 %
<i>kontextuális heti közös órák:</i>	50 %
Reform és hagyomány (mag. fakult.) 1 ½ óra	
repertoár és annak kontextusa 1 ½ óra	
<i>előadóművészeti közös órák:</i>	50 %
kórusgyakorlat: heti 1 ½ óra	
mesterosztály	
koncert:	20 %
általában az Akadémia nagy kórusával (pl. zeneszerzőfesztivál) vagy saját maga által létrehozott csoporttal; <i>vagy</i> külső koncertalkalom a programvezetővel egyeztetve <i>vagy</i> külső istentiszteleti szereplés (Brompton Oratory, Westminster Cathedral, stb.)	
évvégi meghallgatás	40 %
általában kis kamarakórusral vagy saját maga által létrehozott csoporttal: a cappella mű, 20 perces próba és előadás vagy előre megállapodott külső előadás	

továbbá választható: continuo-játék (Laurenc Cummings)

hospitálás:

vokális, történeti, zeneszerzői stb. foglalkozásokon
 kórusmunka önálló kezdeményezéssel: Bach-kórus (David Hill), Szt. Pál-katedrális (John Scott), Westminster Abbey (James O'Donnell), Westminster Cathedral (Martin Baker), London Oratory Choir, Oratory Junior Choir (Patrick Russil), London Oratory School Schola (Michael McCarthy), King's College, London (David Trendell) — alkalmilag: Cardinal's Musick (Andrew Carwood), The Sixteen (Harry Christophers)

bekapcsolódás gyakorlati kórusmunkába:

kórusgyakorlat-óra (hetenként, lásd előbb)
 mesterosztály (az akadémiai énekesek kórusa): kb. 4 alkalom egy évben
 Akadémiai kamarakórus (alkalmilag)
 BBC Singers (kb. 2 alkalom egy évben, kortárs művek)
 London Oratory Choirs

II. év: Nicholas Shaw (MagisterMus)

egyéni órák: 10 %

heti órák:

karvezetés főtárgy (technika), 1 ½ óra
 vokális technika (David Lowe) ½ óra

közös órák a tanszakon 10 %

- a) kiadás *vagy* kórushangszerelés
 b) kontextuális heti közös órák:
 repertoár és annak kontextusa: 1 ½ óra
 előadóművészeti közös órák:
 kórusgyakorlat: heti 1 ½ óra
 mesterosztály

Magister Mus. osztály: 10 %

- a) kritikai zenetudomány előadóművészek számára (külső előadókkal) 2 óra
 b) előadóművészeti kutatások (szeminárium), 2 óra

Koncert I. 10 %

általában kamarakórusal (pl. zeneszerző fesztivál) *vagy* külső istentiszteleti szereplés (Brompton Oratory, Westminster Cathedral, stb.)

Koncert II. 20 %

külső helyszínen (pl. St. Lawrence, lunchtime-koncert; vagy St. Bride's Fleet Str)

Diplomakoncert próbával 40 %

a Royal Academy of Music kamarakórusával: 60 perces vizsga-próba, melyet informális előadás követ; 15–17 perces program, a tanszékvezetővel egyeztetve; a jelölt a diplomakoncert előtt lehetőséget kap egy egyszeri, 60 perces, tanári ellenőrzés nélküli próbára.

Továbbá választható tárgyak, hospitálás, kórusmunka azonos a fenti I. éves programban megadottakkal.